

TÜRK-İSLÂM MEDENİYETİ

AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Kış ve Yaz Dönemlerinde, Yılda İki Kez Yayınlanan
Uluslar Arası Hakemli Bir Dergidir.

KONYA ÖZEL SAYISI

Sayı 5/ Kış

Konya - 2008

KIBRIS ADASI'NIN FETHİNDE KONYA VE ÇEVRESİNİN ROLÜ

Prof. Dr. M. Akif ERDOĞRU*

Özet: Konya kadılığına ait 1570–71 tarihli resmi belgeler (*Şer'î Siciller*) ile Osmanlı Divanuna ait kayıtlar (*Mühimme defterleri*) incelendiğinde, Kıbrıs adasının fethi esnasında ve daha sonra adanın imar edilmesinde Konya şehri ile diğer Karaman şehir (*Karaman, Kayseri, Niğde, Aksaray, İçel, Akşehir, Beyşehir*) ve köylerinin çok önemli bir rol oynadığı görülür. Yukarıda sözü edilen şehir ve bölgelerden sağlanmış olan pek çok mühimmat, asker ve nüfus adaya gönderilmiştir. Ayrıca başta Konya'da oturan bölgenin beyi (*Karaman beylerbeyi*) ile diğer Karaman beyleri ve kadıları fethin gerçekleşmesinde aktif olarak çalışmışlardır. Adanın fethinde imparatorluğun hemen her yerinden asker ve mühimmat sağlandığı halde, özellikle Magosa kalesinin fethinde Karaman ve Halep bölgelerinin askerlerinin rolü çok olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Osmanlı Devleti, Konya

THE ROLE OF KONYA AND ITS VICINITY IN THE CONQUEST OF CYPRUS

Prof. Dr. M. Akif Erdoğan

Abstract: When the official documents—such as Administrative Records (*Şer'î Siciller*) of the years 1570-71 of the Konya legal-administrative district—and records of the Ottoman State Council—i.e. the *Mühimme Registry*—are scrutinized, one can easily recognize the role of Konya along with Karaman and other neighboring cities (*Karaman, Kayseri, Niğde, Aksaray, İçel, Akşehir, Beyşehir*) and villages during the conquest of the Island of Cyprus and its following reconstruction. From the above mentioned cities and villages were sent a lot of munitions, soldiers and inhabitants to the island. Furthermore, primarily the beg of the region sitting in Konya (*Karaman beylerbeyi* / "governor-general") and other begs and judges of Karaman took active roles in the conquest of the island. More importantly, in the conquest of the island soldiers and munitions were provided from many part of the Ottoman State, whereas at the besiege of the fortress of Famagusta the soldiers from the regions Karaman and Aleppo took salient roles.

Key words: Cyprus, Ottoman State, Konya

* Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

Konya kadılığına ait 1570–71 tarihli resmi belgeler (*Şer'i siciller*) ile Osmanlı Divanına ait kayıtlar (*Mühimme defterleri*) incelendiğinde, Kıbrıs adasının fethi esnasında ve daha sonra adanın imar edilmesinde Konya şehri ile diğer Karaman şehir (*Karaman, Kayseri, Niğde, Aksaray, İçel, Akşehir, Beyşehir*) ve köylerinin çok önemli bir rol oynadığı görülür. Yukarıda sözü edilen şehir ve bölgelerden sağlanmış olan pek çok mühimmat, asker ve nüfus adaya gönderilmiştir. Bu bakımdan, başta Konya'da oturan bölgenin beyi (*Karaman beylerbeyi*) ile diğer Karaman beyleri ve kadıları fethin gerçekleşmesinde aktif olarak çalışmışlardır. Adanın fethinde imparatorluğun hemen her yerinden asker ve mühimmat sağlandığı halde, özellikle Mağosa kalesinin fethinde Karaman ve Halep bölgelerinin askerlerinin rolü çok olmuştur.

Zamanımıza ulaşmış bu Osmanlı arşiv belgeleri incelendiği zaman bu fethin Karaman bölgesinde hem olumlu hem de olumsuz etkisinin olduğu görülür. Öncelikle Karaman sipahileri en baştan beri düzenli şekilde adaya gönderilmişlerdir. Adaya en yakın bölgelerden biri olduğu için Karaman bölgesinin asker ve erzakından azami derecede yararlanma yolu seçilmiştir. Nitekim birçok Karaman sipahisi, köylüsü, şehirlisi ve göçebe cemaatler, kendilerine zarar gelmesine rağmen, fethin gerçekleşmesinde çok yararları olmuştur. İstanbul'dan Karaman'a gönderilen taşra görevlileri (*beyler, kadılar, çavuşlar, eminler*), bölge nüfusunu askerlik, vergilendirme ve iskân hususlarında aşırı derecede zorlamışlar; bundan dolayı birçok köylü ve aşiret mensubu bu bölgeden başka yerlere kaçmak veya saklanmak zorunda kalmıştır. Kıbrıs'ta şehit olan Karaman bölgesinden askerlerin aileleri kendi bölgelerinde perişan olmuş, aileler dağılmış, Karaman'ın temel mali kaynakları bu seferde hemen tüketilmiştir.

Kıbrıs için Karaman bölgesinin önemi nereden gelmektedir? Birincisi, Konya şehri, İstanbul'dan Akdeniz kıyılarına dolayısıyla Kıbrıs'a ulaşan askeri karayolunun (*konak*) üzerinde bulunuyordu. Üsküdar'dan Silifke'ye ulaşan bu askeri karayolu Afyonkarahisar sınırından Konya sancağının sınırlarının içine girerdi. Nitekim bu yol, İshaklı-Akşehir'de Karaman hudutlarına girer, *İlgın, Suluzengi, Bozok, Konya, Peykarioğlu, İsmil, Karapınar, Akçaşehir, Kertiköy Yörükyeri, Deregeçeli, Begköprüsü'*nden geçerek Silifke'ye, Akdeniz kıyısına inerdi.¹ Konya bozkırlarından geçerek Toros dağlarına ulaşan bu yolun güvenliğini sağlama işi Konya'da oturan Karaman beyinin sorumluluğuna verilmişti. Adaya asker sağlamada en önemli tedbirlerden biri olan bu yolun, Kıbrıs fethine girilmeden bir yıl önce, temizletildiği, askerlerin ihtiyaçları için gereken tedbirler alındığı belgeleyebiliyoruz. Örneğin Kestel yaylası temizlenmiş ve buradaki küçük hamam onarılmıştır.² Bu askeri yoldan sadece askerler geçmemiş, bunun yanı sıra gerekli olan mühimmat ve erzak da bu yoldan taşınmıştır. Bundan dolayı,

¹ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/ 979/ 1570–1572) I, Ankara 1996, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yayını, s. 6–7.

² 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/ 979/ 1570–1572) I, s. 13

Karaman beyleri nakliye vasıtalarını hazırlamakla da yükümlü kılınmışlardır. Bilindiği gibi, Karaman'ın bu bozkır sahaları, Osmanlı yönetimi öncesinden beri göçer ve yarı göçer aşiretlerinin yaylağı konumundaydı. Pek çok göçebe özellikle *Atçeken* cemaatleri bu sahalarda bol miktarda at Aslında bu bölgeler sadece at değil, bunun yanı sıra deve ve katır yönünden de epeyce zengindi. Geniş otlaklar sayesinde bu hayvanlara bakmak epeyce kolaydı. Göçerlerin sahip olduğu bu yük hayvanlarından başka sahipliği devlete ait olan deve ve katırlar da vardı (*miri deve ve katır*). Devletin görevlendirdiği kişiler bu hayvanlara bakar ve devlet ait nakliyat işlerinde bunları kullanırlardı. Bu yolun başka bir önemi de, İstanbul ile Kıbrıs arasındaki her türlü haberleşmede kullanılmış olmasıydı. İstanbul'dan Kıbrıs ve Karaman yöneticilerine yollanan emirler bu yoldan, *ulaklar* vasıtasıyla hem Suriye şehirlerine hem Akdeniz kıyılarına hem de Kıbrıs adasına ulaştırılmıştı. Böylesine önemli bir yolun güvenliği Karaman beylerince sağlandı. Eşkıyaların bu yolu basması önlenmeye çalışıldı. Osmanlı arşiv belgelerinden bu ana askeri yolun Kıbrıs'ın fethinden sonra da eski önemini koruduğu anlaşılıyor.

Adanın fethi öncesinde ve sonrasında Karaman beyleri ve kadıları mühimmat ve erzak sağlama ve adaya asker nakli işiyle görevliydi. Mühimmat içinde en önemlisi barut yapımı ve bunun adaya ulaştırılmasıydı. Barut'un hammaddesi olan güherçile ve güherçile işleyen imalathaneler Konya'nun idari sınırları içinde bulunuyordu.³ İmparatorluğun başka yerlerinde de barut işlenmesine rağmen, Karaman bölgesinde olan Kayseri'deki güherçile ocakları sıkı korumaya alındı.⁴ Güherçile işlerine zarar veren Kürd ve Arap aşiretlerinin faaliyetleri engellendi.⁵ Larende'de bulunan barut imalathanesine (*güherçile karhanesi*) resmi bir görevli (*emin*) atandı.⁶ Tüm kadılar güherçile toprağı ve odun tedarik etmekle yükümlü kılındılar.⁷ Aslında güherçile. Karaman bölgesinin dışında, Adana'nın Sis, Maraş'ın Kars, Kayseri'nin Zamantı, Malatya'nın Gerger, Kâhta, Darende, Akdağ ve Divriği bölgelerinde de çıkıyordu. Karaman sipahi-oğullarına (*sipahizade*) güherçile işlemeleri emredildi.⁸ İçel bölgesinde de aynı hizmeti yapmaları istendi.⁹ Bu arada Kıbrıs'ta güherçile bulunduğu duyuldu.¹⁰ İçel sipahi-zadelerinin Kıbrıs'ta

³ Karaman bölgesindeki güherçile teşkilatı üzerine bkz. M. Akif Erdoğan, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir sancağı (1522-1584)*, İstanbul 2006.

⁴ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) I, s. 104

⁵ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) I, s. 112

⁶ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) I, s. 105

⁷ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) I, s. 400

⁸ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) II, Ankara 1996, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yayını, s. 76-77

⁹ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) II, s. 74

¹⁰ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) II, s. 171

güherçile ocaklarında çalışmaları emredildi. Güherçilenin miktarı incelendi, yetersiz olduğu anlaşıldı.¹¹ Ocak 1571 tarihli Karaman beylerbeyine İstanbul'dan gönderilen bir emirde Sefere katılmayan eşkinin oğullarının her yıl altı ay güherçile ocaklarında çalışması emredildi. 514 eşkinin güherçile ocağına çalışmaya gönderildi ve Toprak kadılarına bunların işlerini engellemeleri emredildi. Akdağ kadısı 'güherçile müfettişi' olarak görevlendirildi.¹²

Koyunyünü (*yapağı*) Karaman bölgesinden temin edilen başka bir askeri mühimmattir. İstanbul'dan Turgut, Koçhisar, Konya, Bayburd, Eskil ve Karapınar kadılarına gönderilen Aralı 1570 (Şaban 978) tarihli bir emirde Kıbrıs'ta 5000 kantar yapağıya ihtiyaç olduğu ve bunun derhal sahiplerinden değer bahasına satın alınarak çuvallara koyulup adaya Mustafa paşaya acele teslim edilmesi gerektiği emredildi. Bu yapağı Mağosa kalesi kuşatmasında kullanılacaktı. Bunun için gerekli para da 'Karaman'daki Has Mukataasından' alınacaktı.¹³ Bilindiği gibi yukarıda adı geçen kadılıklar Konya göçebelilerinin yaşadığı yerlerdi, özellikle *Atçeken* göçebelileri çok miktarda koyun yetiştiriyordu. Bu yapağıyı da onlar sağlamıştı.

Zahire, un, yağ, bal gibi yiyecek maddelerinin Karaman bölgesinden toplanması ve düzenli bir şekilde İçel beyi vasıtasıyla adaya ulaştırılması Karaman bey ve kadılarına sık sık emredildi. Zahrenin adaya nakli için Silifke'de bir iskele yapıldı. Hem donanma hem de adadaki askerler için zahireye ihtiyaç duyuluyordu ve zahire sıkıntısı (*müzayaka*) sürekli hale gelmişti. Eylül 1570 (Rebiyülâhır 978) tarihli İstanbul'dan İçel beyi Abdülğafur'a gönderilen bir emirde Donanma için zahire talebinden vazgeçildiği bildiriliyor, onun yerine *nüzul* işine önem vermesi emrediliyordu.¹⁴ Bir belgede de İçel beyinin zahireyi adaya ulaştıramadığından söz edilerek bu görevin Akşehir beyi Hüsrev'e verildiği bildirilmişti. Zahire yüklü gemilerle denizi Akşehir beyi geçecekti.¹⁵ Karaman kadılarına gönderilen emirlerde zahire hususunun çok önemli olduğu sık sık vurgulandı ve zahire veremeyecek durumda olanların zorlanmaması gerektiği hatırlatıldı.¹⁶ Bazen de toplanamayan zahirelerin hemen toplanması istendi.¹⁷ Ağustos 1571 (Rebiyülevvel 979) tarihli İçel beyi Abdülğafur'a ve tüm Karaman kadılarına İstanbul'dan gönderilen bir emirde Kıbrıs'ta zahire sıkıntısı ortaya çıktığı, zahrenin yanı sıra bal, yağ, pirinç,

¹¹ Ronald C. Jennings, *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World, 1571-1640*, New York, s. 323

¹² *Konya Şer'iyye Sicili (=KŞS)*, 2-1, s. 34

¹³ KŞS, 2-1, s. 27

¹⁴ KŞS, 2-1, s. 9

¹⁵ KŞS, 2-1, s. 17

¹⁶ KŞS, 2-1, s. 35

¹⁷ KŞS, 2-1, s. 35

mercimek, et, peynir, un ve koyun gibi yiyeceklerin hemen Silifke'ye ulaştırılması ve buradan da adaya Mustafa paşaya nakledilmesi emredilmişti.¹⁸ Konya ve çevresinde Osmanlı öncesinden beri buğday ve arpa tarımı yapıyordu ve zahire köylülerin (*reaya*) ürettiği en önemli üründü. Zahire toplanmasında resmi görevliler bazen yolsuzluklar yaptılar ve köylülere eziyet ettiler. Harmanları bastılar ve köylülerden emredilenden fazla zahire almaya çalıştılar. Köylüler bu resmi görevlileri İstanbul'a şikâyet ettiler.

Kuşatma sırasında adadaki asker sürekli et sıkıntısı çekti. Adanın et ihtiyacı karaman bölgesinin koyunlarından sağlanmıştı. Karaman kadılarının bir görevi de askerin ihtiyacı için koyun sağlamaktı.¹⁹ Kasım 1570 tarihli Bayezid çavuşa gönderilen bir emirde adada et darlığının sürdüğü belirtiliyor ve derhal '15.000 bıçağa yarar koyunun' adaya gönderilmesi için bu koyunların İçel beyine ulaştırılması emrediliyordu.²⁰ Bu koyunlar çabuk satın alınmalıydı. Bu iş hem tüccara yarar hem de adadaki et darlığı azaltılırdı.²¹ Larendeli Muymbaboğlu Mehmed'in koyun satmasına izin verildi.²² Bu koyunlar da şüphesiz Konya göçebelerince üretildi. İstanbul'dan Dergâh çavuşu Mehmed'e gönderilen Zilkade 978 tarihli bir emirde Kıbrıs'a nüzul, zahire ve koyun gerekli olduğu bildiriliyor ve bunların tedarik edilerek adaya gönderilmesi emrediliyordu.²³ Koyuna olan aşırı talepten dolayı sanıyorum karaman bölgesinde de darlık çıkmış ve Konya kadısı koyunlarla ilgili kanunname hükmünü kendi tutanağına yazmak lüzumunu duymuştu.²⁴ İçel beyi Abdülgafur'un 7 Haziran 1571 (13 Muharrem 979) tarihli mektubundan adada et ve arpa darlığının sürmekte olduğundan söz edilir.²⁵

Adadaki hayvanat için arpa, ot ve saman da Karaman bölgesinden temin edildi. Bu husus karaman bey ve kadılarına gönderilen emirlerde vurgulandı. Özellikle Mağosa kuşatmasında Mustafa paşa Karaman beylerinden arpa ve saman talebinde bulundu. İçel beyi Abdülgafur'a gönderilen Eylül 1570 (Rebiyülâhır 978) tarihli bir emirde nüzul hususunda Mustafa paşanın emrine uyulması gerektiği bildirilmişti.²⁶ Halka eziyet edilmeden ve emredilenden

¹⁸ KŞS, 2-1, s. 37

¹⁹ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) I, s. 262

²⁰ KŞS 2-1, s. 14

²¹ KŞS 2-1, s. 15

²² 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) I, s. 224

²³ KŞS, 2-1, s. 35

²⁴ KŞS, 2-1, s. 136

²⁵ KŞS, 2-1, s. 36

²⁶ KŞS, 2-1, s. 9

fazla talep edilmeden nüzulün toplanması gerektiği kadılara emredildi.²⁷ Nüzulün bir kısmı Payas iskelesinde ambarlandı.²⁸ Aslında arpa ve saman sadece Karaman bölgesinden değil Halep ve Şam bölgesinden de adaya ulaştırıldı.

Kuşatma sırasında Karaman beyleri ve kadılarının en çok meşgul olduğu işlerden biri okçu (*kavas*) sağlanmasıydı. Karaman kadılarının tümünden kendi bölgelerinden okçu bulmaları istendi.²⁹ Aksaray bölgesinden de okçu istendi.³⁰ 'Oklu yaylı yarar *kavvas*'ın adaya gönderilmesi işiyle özellikle kadınlar görevlendirildi.³¹ İstanbul'dan Karaman kadılarına hitaben yazılan 1570 (978) tarihli bir emirde Konya bölgesindeki Eskil, Turgut ve Bayburt kadılıklarında bulunan *Atçeken* taifesinin cemaat kadılarının değiştiğini bildiriyor ve eksik sayıda okçu gönderdikleri söylüyordu. Bunlar sırasında bazı cemaatleri izlerini kaybettirmişlerdi. Bazıları *bedel* tutmuş ve para ödemişti. Bunların bir kısmı adaya gittiler ve hemen geri döndüler. Yerlerine yeni adamlar tuttular. Bundan dolayı gönderilmeyen okçuların adaya gönderilmesini ve naiplerin '*kavas bedeli*' olarak fazladan aldıkları paraları tamı tamamına İçel beyine ödenmesi gerektiğini emrediyordu.³² İçel beyi Abdülğafur'a gönderilen bir emirde okçu işinin ihmal edilmemesi vurgulanmıştı.³³ Kasım 1570 tarihli Abdülğafur'a gönderilen emirde 'Bu paranın suiistimal edilmemesi ve Anadolu'ya kaçan okçuların geri adaya gönderilmesi isteniyordu.³⁴ *Nevruz*'dan (21 Mart) önce adaya okçu gönderilmesi Karaman kadılarından talep ediliyordu.³⁵ Ocak 1571 tarihli bir emirde okçu temini için görevlendirilen Mehmed, Balı ve Behram çavuşların köy, kasaba ve yollarda halka zulüm ettiklerinden söz ediliyor ve bu işin güzelleştirilmesi (*onat vechile*) çözülmesi emrediliyordu.³⁶ Ok ve yay ve bunu mahirce kullanabilen askerler de büyük ölçüde Konya göçebelerinden sağlanmaya çalışıldı.

Kuşatma sırasında Akşehir'de medrese öğrencileri (*suhte*) isyan ettiler.³⁷ Ayrıca buranın Gayrimüslimlerinden birileri Müslüman çocuklara cinsel tacizde

²⁷ KŞS, 2-1, s. 35

²⁸ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) I, s. 301

²⁹ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) I, s. 267

³⁰ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) I, s. 91

³¹ KŞS 2-1, s. 5

³² KŞS 2-1, s.7

³³ KŞS, 2-1, s. 9

³⁴ KŞS 2-1, s. 9

³⁵ KŞS 2-1, s. 27

³⁶ KŞS 2-1, s. 26

³⁷ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) I, s. 348

(oğlan çekmek) bulundular.³⁸ Bazı göçebeler Kıbrıs'tan dönen asker veya yolcuları soymaya kalkıştılar. Ereğli'de Sinandı köyü yakınlarında Arap taifesinden Gökçeli cemaatinin zararları önlenmeye çalışıldı.³⁹ Kara Sevindik ve Kızıllar oğlu Bayındır isimli kişilerin Kıbrıs'tan dönen askerleri soymaya kalkışmaları engellenmeye çalışıldı.⁴⁰ Asker (*yeniçeri*) elbisesi giyilerek yapılan hırsızlıkların önüne geçmeye çalışıldı.⁴¹ Niğde'de bazı sipahilerin hırsızlık yaptığı şayiaları yayıldı.⁴²

Adanın fethinde Karaman beylerbeyine bağlı olan İçel beyinin çok faydası görüldü. İçel beyi Abdülgafur'a ait birçok belge Konya kadılığına ait tutanaklar arasında bulunuyor. Bu zat her şeyden önce ada hakkında istihbarat yaptırıyor ve adadan gelen bilgileri İstanbul'a ulaştırıyordu. Adaya en yakın kimse olması sebebiyle, Karaman bölgesi ile Kıbrıs arasındaki her türlü irtibatı sağlıyordu. Bir yandan Hıristiyan korsanlarla uğraşırken⁴³, bir taraftan da Askerlerin işe ve ikmaliyle doğrudan görevliydi. Adadan gelen bir tacirin söylediklerini İstanbul'a bildiriyor, Adaya *yarar casuslar* gönderiyordu.⁴⁴ Arpa, un, peksimet gibi her türlü yiyecek maddesini adaya geçirmekle görevliydi.⁴⁵ Bilindiği gibi İçel bölgesi (sancağı) fethin sonunda 9 Eylül 1571'de (18 Rebîyülâhur 979) Karaman beylerbeyliğinden çıkarıldı ve Kıbrıs Beylerbeyliğine bağlandı.⁴⁶ Artık bu komutan emirleri Konya'da oturan Karaman beyinden değil Kıbrıs paşasından alacaktı.

Karaman beyleri ve kadılarını en çok meşgul eden işlerden biri de Karaman sipahilerin adadan izinsiz geri dönmeleri ve burada kanunsuz faaliyetlerde bulunmalarını önleme işiydi.⁴⁷ Kıbrıs'tan İçel beyi Abdülgafur'a gönderilen Ağustos 1570 (Safer 978) tarihli bir emirde Kıbrıs halkının Mustafa Paşaya itaat ettiği bildiriliyor, bazı kişileri Kıbrıs'ın Avrupalı paralı askerlerinin (*soltat*) diye esir olarak alınıp satılmasının yasak olduğu bildiriliyordu. Kıbrıs halkının esir olarak askerlerce alınıp satılması yasaktı. Bu vesileyle *'kadimi*

³⁸ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/ 979/ 1570-1572) II, 249

³⁹ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/ 979/ 1570-1572) I, s. 363

⁴⁰ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/ 979/ 1570-1572) II, s. 122

⁴¹ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/ 979/ 1570-1572) I, s. 83

⁴² 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/ 979/ 1570-1572) II, s. 179

⁴³ Jennings, *Ottoman Cyprus*, s. 354

⁴⁴ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/ 979/ 1570-1572) I, s. 17

⁴⁵ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/ 979/ 1570-1572) I, s. 328

⁴⁶ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/ 979/ 1570-1572) II, s. 88

⁴⁷ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/ 979/ 1570-1572) II, s. 49

esirlere' dokunulmayacaktı.⁴⁸ Kıbrıs'tan Karaman kadılarına gönderilen Kasım 1570 tarihli başka bir yazıda Mustafa paşanın adada kışlayacağı bildiriliyor ve Karaman sipahilerinin harçlıklarının toplanması için oraya çavuşlar gönderildiği bildirilerek, bunlara yardımcı olunması isteniyordu.⁴⁹ 5 Şubat 1571 tarihli Anadolu'da *'sol kolda olan kadılara'* gönderilen yazıda toplanan harçlıkların sipahilere acele ulaştırılması emredildi.⁵⁰ Şubat 1571 tarihli başka bir emirde adadan Karaman bölgesine 'boş yere' sipahiler geldiği ve bunun yasak olduğu ifade ediliyor ve adada bir asker sayımının yapılacağını haber veriyordu. Nevruzdan önce Karaman köylerindeki sipahiler adaya dönmeliydiler. Eğer yoklamada bulunmazlarsa, tımarları ve evleri ellerinden alınacak ve yakalananlar kapıları önünde asılacaktı. Dirlikleri başkalarına verilecekti. Bunun için en iyi silahlarıyla birlikte yoklamadan önce adada olmaları gerekiyordu.⁵¹ Karaman beylerbeyi Hasan paşaya gönderilen 979 tarihli bir emirde Mağosa kalesinin tamirine devam edildiği, Mustafa çavuş isimli kişinin asker harçlıklarını toplamak için Konya'ya gönderildiği bildiriliyor ve sipahilere ait olan hububat, sıra, çift, gale gibi ürünlerin toplanılarak resmi fiyattan satılması ve toplanan paranın Kıbrıs'a gönderilmesi emrediliyordu.⁵²

Bilindiği gibi Mağosa'nun fethinden sonra *Böliik Halkı, Karaman bölgesinin askeri ve Yeniçerilerin* hem buranın korunması hem de Mağosa kalesinin tamir edilmesi için burada kaldılar.⁵³ Bu işler Karaman bölgesinin askerine ve halkına bırakıldı.⁵⁴ Larende, Kayseri, Niğde ve Silifke kadılarına gönderilen Rebiyülâhur 979 tarihli bir emirde topla yıkılmış olan Mağosa kalesinin gedik ve kulelerinin tamiri için yapı ustası (*benna*), taşçı (*sengtraş*) ve marangoz (*neccar*) talep edildi.⁵⁵ Özellikle Karaman bölgesinin asker ve zanaatkarları, Konya, Larende, İçel ve Niğde'den taş ve tahta ustaları, iki yıldan daha fazla bir süre Mağosa'da çalıştılar.⁵⁶ Konya'dan on üç tane yapı ustası (*benna*) ve taşçı ile dört yardımcı (*şakird*) adaya gönderildi. Bunlardan gideceklerine dair *kefil* alındı. Bu ustaların hepsi Müslüman'dı.⁵⁷ Konyalı taş ve yapı ustalarının isimleri şunlardı: Ahmet oğlu Sinan, Mahmud oğlu Mustafa,

⁴⁸ KŞS 2-1, s. 5; Kıbrıs'ta kölelik üzerine bkz. M. Akif Erdoğan, 'Chattel Slavery in Ottoman Cyprus', *Essays on Ottoman Civilization, Archiv Orientalni, Supplementa VIII (1998)*, s. 121-128

⁴⁹ KŞS 2-1, s. 13

⁵⁰ KŞS 2-1, s. 27

⁵¹ KŞS 2-1, s. 29

⁵² KŞS, 2-1, s. 151

⁵³ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) II, s. 54

⁵⁴ Mağosa hakkında bkz. M. Akif Erdoğan, 'Osmanlı İdaresinde Mağosa', *CIEPO XVII*, 18-23 Eylül 2006, Trabzon (basılmamış bildiri).

⁵⁵ KŞS, 2-2, s. 259

⁵⁶ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) II, s. 55

⁵⁷ KŞS, 2-1, s. 23

Mahmut oğlu Dede, Turahan Musa, Latif, İsmail oğlu Ayas, Mustafa oğlu Piri, Mehmed oğlu Hasan, Ali oğlu Hasan, Dursun oğlu Seydi, Abdi oğlu Seydi, Bahşı oğlu İbrem'di. Yardımcı olarak Hamza oğlu Ali, Ali oğlu Mustafa, Hasan oğlu Emrullah ve Ahi oğlu Hasan gönderilmişti. Başka bir belgede Konya'dan üç kez Mağosa'ya bu zanaatkârlardan gönderildiği yazılmıştır. Konya'nın Şerefeddin mahallesinden Mahmut oğlu Ahmet isimli bir *mimar*, Sırçalı mahallesinden Saltık oğlu Hızır isimli bir *marangoz*, Zivle mahallesinden Aydoğmuş oğlu Süleyman isimli bir *yapı ustası*, Yenikapı mahallesinden Bayramlı oğlu Mehmet isimli bir yapı ustası ve Mehmet'in oğlu Mustafa isimli oğlu Konya kadısı tarafından Mağosa'ya yollanmıştı.⁵⁸ Karaman beylerbeyi Hasan paşanın İstanbul'a gönderdiği Nisan 1572 tarihli bir belgede, Mağosa kalesinin yıkılan yerlerin evvelkinden daha güçlü tamir edildiğini; toprak ile yapılan yerlerin yıkılıp yeniden taş ve kireç ile yapıldığını; Hendek içine ve deniz tarafına toplar için üç adet mazgal deliği açıldığını; Akkule'nin kuzey tarafında yıkılan yerlerin onarıldığını; harap olan yerlerin de onarılmakta olduğunu; iki yıldan beri Karaman sipahilerinin burada olduğunu ve zahirelerinin Karaman bölgesinden (*Öte Yaka*) geldiği için sıkıntı içinde olduklarını belirtiyor ve bu işin ne zaman biteceği soruluyordu.⁵⁹

İstanbul'dan Karaman beylerbeyi Hasan beye ve Konya kadısına hitaben yazılan Cemaziyyulahır 978 tarihli bir emirde Nikola, Kars ve Yunus isimli Kıbrıs Ermenilerinin⁶⁰ Lefkoşa kalesinin muhasarası sırasında ticaret amacıyla Konya'da buldukları ve tutuklandıkları bildirilmiştir. Bunların Kıbrıs halkından oldukları anlaşıldığından '400 altınlık ticari eşyalarının' geri verilmesi ve salıverilmeleri emredildi.⁶¹

Kıbrıs seferinde Konya ve civarından pek çok Müslüman asker şehit oldu. Konya kadısının şehit olarak yazdığı en önemli kişiler arasında Kurt Bey vardır. Bu zat Kars sancakbeyi olarak katıldığı Mağosa kuşatmasında şehit olmuştur. Kars kadısı Mustafa oğlu Ahmet Ağustos 1571 (Rebiyülevvel 979) tarihli Arapça bir belgede (*İhucet*) Kurt beyin şehir olduğunu, genç yaşta çocuklarının yetim kaldığını belirtir ve geriye bıraktığı mal varlığının Maraş beylerbeyi Mustafa paşanın nezareti altında satıldığını ve parasının alındığını yazar.⁶² Bu beyin hanımı ile İbrahim, Recep, Sinan, Fahri isimli erkek çocukları ile Mehdihan isimli bir kız çocuğu yetim kalmıştır. Toplam 53. 590 akçalık terekesi Kıbrıs kadısı olan eski Kars kadısı Mustafa oğlu Ahmet tarafından paylaşırılmış ve borçları ödenmiştir.⁶³ Başka bir şehit de İbrahim beydir. Haziran 1571 (Muharrem 979) tarihli Arapça bir vasiyetnamesini

⁵⁸ KŞS, 2-2, s. 265

⁵⁹ 12 Numaralı Mühimme Defteri (978/979/1570-1572) II, s. 191

⁶⁰ Bunlar hakkında bakınız: M. Akif Erdoğan, 'Kıbrıs Ermenileri Hakkında Notlar (1580-1640)', *TİD*, XVII/1, Temmuz 2002, İzmir, s. 1-12.

⁶¹ KŞS, 2-1, s. 26; 1571'den önce, Konya zimmîlerinin Kıbrıslularla ticaret yaptıklarına dair kayıtlar vardır. 1531 (937) yılında Konyalı Yoseb bin Yadiğâr isimli Müslüman olmayan biri, Kıbrıs'ta Bahşı isimli kişiden '*dört yük zift*' satın almıştır. S. 104

⁶² KŞS, 2-2, s. 186

⁶³ KŞS, 2-2, s. 202-203

Konya kadısı kaydetmiştir.⁶⁴ Mart 1571 (Şevval 978) tarihli bir belgede ise Karamanlı Hüda-verdi isimli sipahinin şehit olduğu belirtilir ve karısı başkasıyla evlenebilmek için Konya kadısından izin ister.⁶⁵

Karaman bölgesini etkileyen en önemli olaylardan biri de Kıbrıs'ın iskânı için adaya ailelerin gönderilmesi-ydi. Şehir merkezleri hariç köylerden ve kasabalardan pek çok ailenin yanı sıra Konya göçebelerinden de dinlerine bakılmaksızın pek çok aile adaya nakledildi.⁶⁶ 1572 tarihli bir belgeye göre Aksaray, Beyşehir, Seydişehir, Andığı, Develikarahisar (*Yeşillhisar*), Ürgüp, Koçhisar, Niğde, Bor, Iğın, İshaklı (*Sultandağı*) ve Akşehir bölgelerinden 1689 aile gönderildi. Bazı kişiler 100 altın ödeyerek yerlerine başka kimseleri gönderdiler. *Karaman Yörükleri ve Açıken* göçebeleri adaya sürüldüler. İçel bölgesinden de pek çok kişi adaya nakledildi.⁶⁷ İçel'de Bozdoğan taifesine bağlı Köseli göçebelerinden de gönderildi.⁶⁸ Bu bölgelerle Kıbrıs arasındaki başka önemli bir bağlantı da Mevlevilerin Lefkoşa'da bir Mevlevihane açmış olmalarıdır. Konya'dan birçok Mevlevi dervişi adaya sürekli gelip gittiler. Kıbrıs Kültürünün temelinde Konya ve çevresinin kültürünün belirleyici olmasının nedeni işte bu göçler ve fetihle Karaman beylerinin oynadığı aktif rol yatar.

Kaynakça:

- 1- 12 Numaralı Mühimne Defteri (978/ 979/ 1570–1572) I ve II, Ankara 1996, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yayını.
- 2- M. Akif Erdoğan, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir sancağı (1522–1584)*, İstanbul 2006.
- 3- Ronald C. Jennings, *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World, 1571–1640*, New York,.
- 4- *Konya Şer'iyne Sicili (=KŞS)*, 2–1 ve 2–2
- 5- M. Akif Erdoğan, 'Chattel Slavery in Ottoman Cyprus', *Essays on Ottoman Civilization, Archiv Orientalni, Supplementa VIII* (1998).
- 6- M. Akif Erdoğan, 'Osmanlı İdaresinde Mağosa', *CIEPO XVII*, 18–23 Eylül 2006, Trabzon (basılmamış bildiri).
- 7- M. Akif Erdoğan, 'Kıbrıs Ermenileri Hakkında Notlar (1580–1640)', *TİD, XVII/ 1*, Temmuz 2002, İzmir.
- 8- Beyşehir ve Seydişehir kazalarından adaya sürülen aileler hakkındaki Osmanlı belgeleri tarafımdan yayımlanmıştır. Bkz. M. Akif Erdoğan, *TİD, XI*, İzmir 1996.

⁶⁴ KŞS, 2–2, s. 258

⁶⁵ KŞS, 2–1, s. 151

⁶⁶ Beyşehir ve Seydişehir kazalarından adaya sürülen aileler hakkındaki Osmanlı belgeleri tarafımdan yayımlanmıştır. Bkz. M. Akif Erdoğan, *TİD, XI*, İzmir 1996, s. 9–66.

⁶⁷ Jennings, *Ottoman Cyprus*, s. 222

⁶⁸ Jennings, *Ottoman Cyprus*, s. 230. Müteveffa Jennings, Konya, Karaman, Kayseri ve Niğde bölgelerinden olan halk kendi istekleriyle adada yaşamak istemediler. Geldikleri bölgelerle alakalarını sürdürdüler. Bazıları doğdukları yerlerdeki mal ve mülklerini satmadılar. Doğdukları yerlerde yaşamak istedikler yorumunu yapıyor. (s. 226–227).